

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Белікової Наталії Олександрівни

на дисертацію Степанченко Наталії Іванівни

«Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Розбудова національної системи освіти в умовах становлення України як самостійної незалежної держави з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток освітньої галузі, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі, гальмують устремління бути серед розвинених, демократичних країн Європи. Першочергова увага з боку держави до розвитку національної освіти взагалі і вищої, зокрема – це вкрай назрілий відгук на виклики часу, адже нині українська вища школа знаходиться на хвилі глибинних освітніх реформ, які передбачають підготовку гармонійно розвиненої особистості, професійно компетентної, ініціативної, здібної до творчої життєдіяльності в суспільстві, що інтенсивно трансформується.

Підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення її інтеграції у Європейський простір вищої освіти, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів. Це зумовлює подальше розширення та поглиблення функцій професійної діяльності педагогічних працівників та їх осучаснення, в тому числі і вчителів фізичного виховання, професійна діяльність яких має велике значення для підвищення інтересу і мотивації школярів до занять фізичними вправами, а також спонукає до

професійного самовизначення, формування умінь та навичок з різних видів спорту за рахунок змін у структурі та організації навчального процесу з фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

У зв'язку з цим потребує відчутної оптимізації вітчизняна система професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури та спорту, зокрема, майбутніх учителів фізичного виховання, здатних до аналізу освітніх реалій, продукування педагогічних ідей, моделювання процесу фізичного виховання на основі професійних цінностей, творчих здібностей, професійної активності та педагогічної рефлексії.

У цьому сенсі дослідження Наталії Іванівни набуває особливої актуальності, оскільки дисертантка намагається окреслити теоретичні та методичні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до педагогічної діяльності. Враховуючи соціальне й практичне значення окресленої проблеми, а також її недостатнє розроблення, тема дисертаційного дослідження Н. І. Степанченко «Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах» є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми 1.5 «Методологічні та нормативно-правові засади організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Тема дисертації затверджена вченою радою Львівського державного університету фізичної культури (протокол № 3 від 12.11.2013 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 25.02.2014 р.).

Оцінюючи **ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**, сформульованих у дисертації Н. І. Степанченко, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується чіткою структурою роботи та її логічною цілісністю, в якій матеріал викладений послідовно, а також комплексно розкрита проблема, визначена у дослідженні. Структура дисертації, яка

складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, є обґрунтованою, а її складові взаємопов'язаними.

Дисертантка чітко визначила актуальність теми, мету, концепцію, об'єкт, предмет, наукову новизну та практичне значення дослідження, окреслила завдання та етапність роботи. Методологічну основу дисертації склали наукові положення праксеології, феноменології, гуманістичної парадигми філософії освіти, філософії синергетики, а також методологічні підходи: системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, полісуб'єктний та компетентнісний.

У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного на теоретичному та емпіричному рівнях. Для якісного та кількісного опрацювання результатів дослідження використано методи математичної обробки експериментальних даних. Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 777 найменувань, з них 30 – іноземними мовами.

Дисертантка демонструє належну структурованість наукового мислення, розглядаючи проблему дослідження на чотирьох методологічних рівнях: філософсько-методологічному, загальнонауковому, педагогічному та галузевому.

Провідна ідея, якої дотримується Н.І. Степанченко, полягає у розумінні феномену «професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання» як цілісної системи професійно-педагогічної освіти (передбачає органічну єдність духовного, фізичного та морального виховання, мети, завдань, змісту, організаційних форм, методів, засобів, технологій, діагностичних завдань, етапів, критеріїв, результатів навчання тощо), що спонукає до комплексного розгляду та розв'язання нагальних проблем підготовки учителів фізичного виховання в контексті новітніх тенденцій галузі знань «Фізична культура і спорт» і сучасних цивілізаційно-парадигмальних трансформацій.

В основу концепції дослідження покладено основні наукові положення педагогіки і психології, закономірності і принципи освітнього процесу в галузі фізичного виховання і спорту, що на методологічному, теоретичному та

методичному рівнях визначають концептуальні засади вдосконалення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах, розвитку їхньої мотивації, формування професійної компетентності й основ педагогічної майстерності.

Наталія Іванівна виходить з гіпотетичного припущення й підтверджує його результатами дослідження, що підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання можливе на основі розроблених теоретичних засад і методичних аспектів системи, а саме: методологічних основ, моделі системи професійної підготовки, психолого-педагогічних умов удосконалення професійної підготовки, концепції професійної підготовки, методики і технологічного забезпечення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання

Достовірність і новизна дослідження забезпечуються ретельною експериментально-дослідною перевіркою висунутих теоретичних положень, результати якої свідчать про різницю коефіцієнтів ефективності навчання, що характеризують загальний рівень системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ галузі ФКіС в експериментальній групі в порівнянні з контрольною, у 14,7 %, що дозволяє стверджувати про успішне вирішення проблеми за рахунок впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Експериментальні матеріали найбільш повно представлені у п'ятому розділі. Дисертантка визначає мету, завдання кожного з етапів проведеного науково-педагогічного пошуку (теоретико-аналітичного, діагностичного; проектно-пошукового; формуально-перетворювального; підсумково-узагальнювального) на базі п'яти вищих навчальних закладів України, використовує відомі й коректно розробляє власні методи збору емпіричного матеріалу.

Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на основі проведеного аналізу та узагальнення зібраних і опрацьованих особисто автором первинних матеріалів та достатнім обсягом вибірки. Для оптимальної достовірності результатів до експерименту залучено 762 студенти (380

експериментальна та 382 – контрольна групи) та 94 викладачі, із них 48 – експериментальна та 46 – контрольна групи.

Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі Дрогобицького державного педагогічного університету, Івано-Франківського коледжу фізичного виховання, Львівського державного університету фізичної культури, Прикарпатського національного університету, Ужгородського національного університету.

Отримані результати дослідження засвідчують про ефективність впроваджених дисертантом заходів з удосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, що дозволило сформуванню в більшості студентів експериментальної групи середній і високий рівні всіх компонентів професійно-педагогічної компетентності, а також позитивно вплинуло на мотиваційний комплекс, спрямованість на освітню діяльність, задоволеність своєю роботою, рівень педагогічної майстерності викладачів.

Загальні висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження, проте їх варто було б збагатити теоретичними узагальненнями більш високого рівня відповідно до поставлених завдань.

Не викликає сумнівів **наукова новизна і теоретична значущість** даного дисертаційного дослідження, найбільш значимими з яких є те, що вперше розроблено систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ, що інтегрує цільовий, змістовий, аналітично-проектувальний, методико-технологічний і контрольно-діагностичний складники освітнього процесу, котрі взаємодіють і утворюють освітнє середовище вищого навчального закладу; створено й апробовано модель і розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання.

Дисертантка цілком справедливо доводить, що ефективність професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах можливе за умови дотримання належних психолого-педагогічних умов, а саме: цілеспрямованої мотивації студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності; поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з педагогічних дисциплін;

комплексного системно-цільового проектування професійної підготовки; застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності вчителя.

Н.І. Степанченко визначила чинники, що детермінують професійний розвиток особистості фахівця фізичної культури і спорту (соціетарні та інституційні, особистісні і міжособистісні); виявила компоненти професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання – структурні (загальна психолого-педагогічна компетентність, фізкультурно-спортивна компетентність, соціально-педагогічна компетентність учителя фізичного виховання, навчально-методична компетентність із предмета «Фізична культура», індивідуально-особистісна компетентність) і функціональні (мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, конструювально-педагогічний, організаційно-педагогічний, педагогічно-технологічний і педагогічно-рефлексивний).

Оцінюючи **практичну значущість** результатів дисертаційного дослідження, необхідно зазначити, що дисертанткою створено і апробовано сучасну систему професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ галузі ФКиС, що передбачала оновлення науково-методичного забезпечення професійної підготовки студентів із педагогічних дисциплін та технологічного забезпечення, зокрема, технологій особистісного та професійного розвитку, повного засвоєння знань, інформаційно-комунікаційних, пошуково-дослідницьких і контекстного навчання.

Практичну значущість мають критерії, показники та рівні оцінювання ефективності підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в цілому та сформованості компонентів професійно-педагогічної компетентності студентів та якості професійно-педагогічної діяльності викладачів зокрема.

Особливо цінним, на наш погляд, є практичне значення результатів дослідження, яке полягає у розробці методики професійно-педагогічної підготовки учителів фізичного виховання, яка включає компоненти – мотиваційно-рефлексивний, змістовий, технологічно-проектувальний та організаційно-операційний.

Розроблена концепція та експериментально перевірена модель системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ, запропоновані теоретичні положення, висновки і рекомендації можуть бути використані у процесі модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту, зокрема, учителів фізичного виховання, у теоретичних та експериментальних дослідженнях із теорії та методики професійної освіти, для вдосконалення навчального процесу у ВНЗ, а також у закладах післядипломної освіти для підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Необхідно зазначити, що розроблені автором наукові положення і навчально-методичні матеріали достатньо широко апробовано й впроваджено в освітянську практику вищих навчальних закладів різних регіонів України, про що свідчать відповідні довідки.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Висновки і рекомендації за результатами дослідження повністю відображені в авторефераті й опублікованих автором наукових працях. Логічність і системність викладу матеріалу, а також застосування адекватних поставленим завданням методів дослідження забезпечують науково-практичну змістовність розроблених положень і зроблених висновків.

Публікації Н.І. Степанченко (якісно і кількісно) відповідають усталеним вимогам, у повному обсязі віддзеркалюють зміст та результати виконаного дослідження. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 50 наукових і науково-методичних публікаціях, із них 32 одноосібних, у тому числі: монографія, 4 посібники, 4 програми, 1 концепція, 29 статей (із них 15 одноосібних) у провідних наукових фахових виданнях, 4 – у закордонних періодичних виданнях, 1 стаття у збірнику наукових праць, 6 матеріалів конференцій.

Поряд з тим, основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорені на 45 науково-практичних конференціях, у тому числі на 25 міжнародних, 5 всеукраїнських та 15 регіональних.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють етапи та результати здійсненої Н.І. Степанченко експериментальної, а також навчально-методичної роботи.

Анотування дисертації ґрунтовно і точно розкриває зміст дисертаційного дослідження, дає повне уявлення про його наукову цінність та практичну значущість.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Степанченко Наталії Іванівни, слід вказати на деякі зауваження та дискусійні питання:

1. На с. 108-109 тексту дисертації автор наводить основні вимоги до рівня підготовленості випускників за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт». З огляду на тему дисертації, доцільно було б проаналізувати і основні вимоги, які висуваються до рівня підготовленості випускників за спеціальністю 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)».
2. Наскільки коректним є твердження автора (с. 249) про те, що «...структура змісту освіти у ВНЗ галузі ФКиС нині вже не задовольняє вимогам, що ставляться до рівня компетентності сучасних учителів фізичного виховання», якщо воно зроблено на основі аналізу результатів констатувального експерименту, проведеного тільки в одному ВНЗ галузі ФКиС – Львівському державному університеті фізичної культури.
3. У підрозділі 4.4 «Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх учителів фізичного виховання» наведено загальну характеристику сучасних технологій навчання, які, на думку автора, є найбільш продуктивними для підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, серед них: технології професійного та особистісного розвитку; повного засвоєння знань; інформаційно-комунікаційні; пошуково-дослідницькі; контекстного навчання. Разом з тим, робота тільки виграла б, якщо б Наталія Іванівна навела приклади їх практичного впровадження у навчальний процес, зокрема, найактуальніших нині інформаційно-комунікаційних технологій.
4. У дисертації неодноразово наголошується на важливості удосконалення практичної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, зокрема,

зазначається, що у період проходження педагогічної практики необхідно більше уваги приділяти розвитку у студентів самостійності й активності у формуванні практичних навичок. При вивченні проблеми професійної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту за кордоном автором встановлено, що у зарубіжних країнах тривалість педагогічної практики студентів є значною, у той час, як в Україні вона занадто обмежена в часі. Враховуючи зазначене, вважаємо, що більш детального аналізу автора потребують практичні аспекти вирішення цієї проблеми.

5. Ефективність застосування системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ дисертантка розкриває через систему критеріїв, серед яких: «умотивованість викладачів», «рефлексивність викладачів», «майстерність викладачів». Виникає запитання, завдяки яким факторам повинна зростати продуктивність роботи викладачів, тим самим забезпечуючи позитивну динаміку розвитку професійно-педагогічної мотивації викладачів, зміну їх рівня задоволення власною педагогічною діяльністю, а також позитивну динаміку оцінювання студентами професійно-педагогічної діяльності викладачів.
6. Схвалюючи загалом структуру представленої роботи, зазначимо, що обсяг основного тексту перевищує встановлені вимоги; окремі структурні елементи, такі як пункти 4.4.1-4.4.5, не відображені у змісті дисертації.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та ніяк не знижують наукової цінності дисертації, яка вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Детальне ознайомлення з текстом дисертаційної роботи і авторефератом дає повне уявлення про наукову цінність та практичну значущість рецензованої роботи. Структура дисертації повністю відповідає меті, завданням дослідження; наукові положення та висновки викладені достатньо конкретно, логічно; подані рекомендації мають прикладне значення.

Таким чином, є можливість зробити висновок, що дисертаційне дослідження Степанченко Наталії Іванівни є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, у якій на методологічному, теоретичному, науково-методичному та технологічному рівнях вирішена актуальна науково-педагогічна проблема вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ галузі ФКиС.

Враховуючи вищенаведене, є всі підстави стверджувати, що подане до захисту дисертаційне дослідження Н. І. Степанченко «Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах» є завершеним, самостійно виконаним, має наукову новизну і практичне значення, повністю відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а його автор – Степанченко Наталія Іванівна, – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

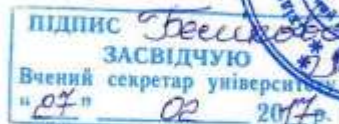
Офіційний опонент:

Завідувач кафедри теорії фізичного
виховання, фітнесу та рекреації
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор педагогічних наук, професор

Н. О. Белікова

Учений секретар

Л. С. Семенюк

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертацію СТЕПАНЧЕНКО Наталії Іванівни

«СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ»,

подану на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Процеси реформування та модернізації системи освіти України обумовлюють необхідність створення адекватних цим процесам психолого-педагогічних умов, котрі забезпечують успішне вирішення проблем і завдань, що спрямовані на підвищення її якості. Відносно вищої освіти, то інтегральним показником її якості виступає якість підготовки випускника готового до компетентного здійснення своєї професійної діяльності. Водночас, традиційні зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичного виховання не повністю відповідають вимогам сьогодення, не сприяють формуванню вчителя як активної, творчої особистості.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, яку обрано дисертантом об'єктом наукового дослідження, є органічною складовою багатьох питань, пов'язаних з розвитком особистісного потенціалу майбутніх учителів фізичного виховання, оновлення системи їхньої психолого-педагогічної підготовки новітніми формами та методами організації навчального процесу. З огляду на це, дисертаційне дослідження Н.І. Степанченко є *актуальним*, оскільки автор аналізує теоретичні та методичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах як цілісної педагогічної системи, що забезпечує підвищення якості підготовки фахівців з фізичного виховання. Водночас, це вимагало від автора

грунтового філософського, методологічного, загальнонаукового та психолого-педагогічного осмислення проблеми, пошуку та розроблення власних концептуальних положень.

Професійну підготовку майбутніх учителів фізичного виховання здобувач розглядає як систему професійно-педагогічної освіти, що спонукає до комплексного розгляду та розв'язання нагальних проблем підготовки вчителів фізичного виховання в контексті новітніх тенденцій галузі знань «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» і сучасних цивілізаційно-парадигмальних трансформацій. Вона повинна забезпечити нову якість освітнього процесу у вищих навчальних закладах, підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання шляхом створення інноваційного освітнього середовища, котре дає змогу студентам підвищити пізнавальну активність, розвивати креативне мислення та професіоналізм, усвідомлювати і засвоювати інноваційні технології фізичного виховання, оволодівати компетентностями.

Структурно дисертація складається з п'яти розділів.

У *вступі* викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Н.І. Степанченко. Автор достатньо чітко сформулювала мету, концепцію, гіпотезу та завдання дослідження, його методологічну основу, а також слушно визначила новизну, теоретичне і практичне значення.

У *першому розділі* **«Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання як педагогічна проблема»** показаний розвиток вищої освіти в галузі ФКіС, поданий аналіз методологічних засад, розкрито основні напрями дослідження системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання, зроблений дефінітивний аналіз базових понять дослідження.

Позитивним є той факт, що проблема дослідження розглянута автором на чотирьох методологічних рівнях: на філософсько-методологічному, загальнонауковому, педагогічному та безпосередньо стосовно підготовки вчителів фізичного виховання. На цій основі вибудовано авторський підхід до системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

У *другому розділі «Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»* розглядається педагогічна сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання, аналізуються зовнішні та внутрішні чинники його професійного розвитку. Рецензована дисертація вирізняється не лише глибиною теоретичного аналізу обраної проблеми, але й оригінальністю методичної пропозиції щодо її розв'язання в освітній практиці вищої школи. В роботі чітко представлені основні структурні та функціональні компоненти професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання, сукупність яких складає його модель.

Здобувачка кваліфіковано представляє *модель* системи професійної підготовки учителів фізичного виховання у ВНЗ, що побудована на основі взаємозалежності та взаємозв'язку концептуально-цільового, проектувального, організаційно-технологічного та контрольно-коригувального блоків, а її метою було теоретичне обґрунтування і практичне застосування способів оптимізації зазначеного процесу та забезпечення ефективності професійної підготовки майбутніх педагогів з фізичного виховання.

У *третьому розділі «Стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»* Н.І. Степанченко був розроблений дослідницький інструментарій оцінювання підготовки учителів фізичного виховання, проведене лонгитюдне дослідження діагностики її стану, визначені критерії та показники сформованості компонентів компетентності у студентів та ефективності педагогічної діяльності викладачів. У процесі досліджень, що були проведені на констатувальному етапі експерименту дисертантом виявлені недоліки у системі підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, котрі свідчать про те, що їхня підготовка потребує нагального та кардинального вдосконалення, а саме системної роботи щодо формування професійно-педагогічної компетентності у взаємодії «викладач-студент».

У *четвертому розділі «Методичні аспекти системи професійної підготовки студентів ВНЗ галузі фізичної культури і спорту»* викладені

сучасні педагогічні та методичні підходи до підготовки вчителів фізичного виховання. Заслуговує схвалення розроблена автором концепція професійної підготовки фахівців з фізичного виховання, а також технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки студентів, що цілісно моделюють їхню майбутню діяльність.

У *п'ятому розділі* **«Експериментально-дослідна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»** висвітлено організацію та методику проведення експериментальної роботи, представлено результати впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ галузі фізичної культури і спорту, а також аналіз та інтерпретацію результатів статистичної перевірки отриманих даних. Слід відзначити широку емпіричну базу дисертаційної роботи. Здійснену в межах дисертаційного дослідження експериментальну роботу, конкретно зміст і методику її організації, в цілому оцінюємо позитивно. Критеріальний апарат дослідження є виваженим і належно структурованим, адже логіка поділу критеріїв щодо сформованості у студентів компонентів їхньої професійно-педагогічної компетентності, так і викладачів щодо ефективності професійно-педагогічної діяльності відповідає концептуальним засадам дослідження.

Заслуговує на увагу той факт, що дисертант послідовно дотримується концепції професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання як в процесі фахової підготовки, так і в подальшій педагогічній діяльності.

Висновки до дисертації базуються на результатах дослідження і відображають його суть. Значення отриманих результатів:

- *на теоретичному рівні*: обґрунтовано методологічні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, що передбачає активне використання інновацій та інноваційних технологій в освітньому середовищі та дозволяє досягти необхідної якості підготовки фахівців; визначено педагогічні умови вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання; концептуально обґрунтовано, розроблено модель професійної підготовки; уточнено

структуру професійно-педагогічної компетентності, поглиблено зміст та розроблені нові підходи до технологічного забезпечення психолого-педагогічної підготовки студентів ВНЗ галузі ФКіС;

– *на прикладному рівні*: вдосконалено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки вчителів фізичного виховання; конкретизовано критерії, показники та рівні оцінювання сформованості компонентів професійно-педагогічної компетентності студентів та якості професійно-педагогічної діяльності викладачів; оновлено технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки: особистісного та професійного розвитку, повного засвоєння знань, інформаційно-комунікаційного, пошуково-дослідницького і контекстного навчання.

Дослідження містить уперше обґрунтовані теоретичні положення та практичні рекомендації, які впроваджені в практику та сприяють підвищенню якості професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання.

Положення та висновки дисертаційного дослідження конкретизують систему взаємопов'язаних організаційних, навчально-методичних, технологічних, навчально-виховних та управлінських перетворень, спрямованих на підвищення якості підготовки майбутніх педагогів з фізичного виховання. Це становить практичну значущість праці, яка буде корисною для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних закладів, педагогічних працівників галузі ФКіС.

Результати дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі вищих навчальних закладів педагогічного та фізкультурного профілю, в післядипломній освіті, підвищенні кваліфікації для формування та розвитку професійно-педагогічної компетентності вчителів фізичного виховання та інших фахівців галузі ФКіС.

Наукова новизна роботи забезпечується розширенням і доповненням відомих даних, їх уточненням і конкретизацією, а також поширенням відомих результатів на нові педагогічні об'єкти. Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дисертаційна робота за своєчасністю постановки проблеми та її операційно-технологічним

вирішенням гідно відрізняється з малочисельної низки досліджень даної проблематики.

Результати дослідження належним чином *апробовані і впроваджені* в освітню практику. Зокрема, основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися і обговорювалися на 45 науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня. Впровадженням охоплено декілька регіонів України, про це свідчать 7 довідок з вищих навчальних закладів освіти. Є гарні перспективи для подальшого поширення отриманих результатів дослідження в освітянській практиці України.

Аналіз публікацій Н.І. Степанченко засвідчила їх відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів докторського дослідження. Зокрема, серед загальної кількості робіт (50) у контексті презентації авторських ідей особливо вирізняється монографія, 4 посібники, 4 програми, концепція, 4 – у закордонних періодичних виданнях.

Автореферат дисертації адекватно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

В той же час, у контексті наукової дискусії можна висловити зауваження та побажання, а саме:

1. Варто було б ширше описати за допомогою яких методів дослідження вирішувались ті чи інші завдання.
2. Одним із ключових чинників формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичного виховання є його мотиваційна сфера. У роботі було б доцільно визначити вплив активних занять спортом студентів у групах ПСМ на формування їхніх професійних компетентностей.
3. У третьому розділі, в підрозділі 3.1 с.210-215 – дається методика (теоретично) розрахунку професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, а також обсяг вибірки формувального експерименту (теоретично) с.436-438 – краще давати посилання на автора чи авторів цих методик або дати в додатках, тобто схему методичних розрахунків.
4. У третьому розділі, в підрозділі 3.2 аналізується проблема професійної підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту за кордоном. На наш

погляд, робота була б підсилена проведенням більш глибокого порівняльного аналізу систем підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту.

5. Програма фізичного виховання учнів в загальноосвітній школі складається з багатьох модулів, в результаті чого вчитель фізичного виховання в процесі урочних та секційних занять має ефективно організувати рухову діяльність учнів через різні види спорту. Це вимагає вивчення моделі вчителя фізичного виховання в сучасній школі. У даному дослідженні це завдання могло б бути вирішено більш комплексно.

6. Вагомий експериментальний матеріал, що поданий в дисертації, в авторефераті можна було б представити більш детально.

7. Заслугою дисертанта є прагнення всебічно розглянути досліджувану проблему. Проте, чи доречно так детально розкривати сутність таких дефініцій як «критерії» та «показники», адже це відомо в педагогічній науці.

8. В таблицях автореферату та дисертації бажано надавати відмінності науково-статистичного рівня по кожному з критеріїв.

9. У процесі висвітлення автором методичних засад щодо професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання під час фахової підготовки, бажано більше надати практичних рекомендацій.

10. До складу публікацій автора віднесені як фахові статті видання «Спортивна наука України» - для педагогічних наук, проте вони не є фаховими.

11. Де не де в тексті зустрічається низка прізвищ різних вчених без посилань на список використаних джерел (на сторінках 15, 16, 21, 25... 316 та ін.).

12. Є неточності в назві структурних елементів автореферату та дисертації, наприклад:

а) актуальність і доцільність дослідження, а треба актуальність теми;

б) наукова новизна, а треба наукова новизна одержаних результатів, а також практичне застосування одержаних результатів, а не практичне значення досліджень;

в) треба особистий внесок здобувача, а не автора;

г) загальні висновки, а треба – висновки;

13. Висновки представлені потужно в основному теоретично, на наш погляд, треба більше дати практичних рекомендацій для майбутніх учителів фізичної культури, оскільки фізична культура є практичною дисципліною.

Проте, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Отже, є підстави стверджувати, що представлена докторська дисертація Степанченко Наталії Іванівни «Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах» є закінченим, самостійним, оригінальним науковим дослідженням, характеризується достатнім ступенем актуальності і новизни, має практичне значення, за об'ємом і змістом відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 до докторських дисертацій, а її автор Степанченко Наталія Іванівна як цілком сформований дослідник найвищої наукової кваліфікації заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

дійсний член НАПН України,

ректор Чернівецького національного педагогічного
університету імені Т. Шевченка

М.О. НОСКО

Відгук
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Степанченко Наталії Іванівни
**«Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного
виховання у вищих навчальних закладах»**
представлену на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Сучасний рівень розвитку суспільства передбачає стратегічні завдання підготовки спеціалістів з фізичної культури у відповідності до сучасних і майбутніх потреб особи і суспільства.

Головним із недоліків традиційної системи вищої освіти є невідповідність змісту освіти й освітніх технологій соціокультурним вимогам суспільства і розвитку науки. Розвиток змісту освіти має відповідати викликам сучасного світу та враховувати нові знання і найкращі ідеї. Відповідно до проекту Нової української школи, який започаткований Міністерством освіти і науки України до випускника школи висунуті нові вимоги – це особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, здатний приймати відповідальні рішення; інноватор, здатний зміцнювати навколишній світ, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Реалізація даної концепції потребує модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до соціального запиту у висококваліфікованих учителях, які можуть здійснювати аналіз освітніх реалій, моделювати освітній процес на основі професійних цінностей, впроваджувати нові ідеї і технології навчання і виховання.

Значну увагу необхідно приділити підготовці вчителів фізичної культури у зв'язку з нагальною потребою суспільства в гармонійному фізичному і розумовому розвитку населення, навчання молодого покоління засобам збереження та зміцнення здоров'я.

Отже, незважаючи на значну кількість наукових досліджень з проблеми підвищення якості підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ, потребує наукового обґрунтування принципово нові підходи до освітнього процесу у відповідності до сучасних концепцій розвитку фізичної культури і спорту, а також освітніх тенденцій та кращого досвіду педагогічної освіти, не розробленістю теоретичних і методичних засад випереджувальної освіти майбутніх учителів фізичного виховання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми 1.5 «Методологічні

та нормативно-правові засади організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Тема дисертації затверджена вченою радою Львівського державного університету фізичної культури (протокол № 3 від 12.11.2013 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 25.02.2014 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження обумовлені теоретико-методологічною обґрунтованістю концепції дослідження; аналізом сучасних підходів до вирішення проблеми; організацією експериментальної роботи з використанням комплексу методів дослідження, адекватних об'єкту і предмету; меті і завданням дисертаційного дослідження; практичною апробацією; статистичною обробкою отриманих результатів та позитивним ефектом від втілення.

Концепція дослідження ґрунтується на основних наукових положеннях педагогіки і психології, закономірностях і принципах освітнього процесу в галузі фізичного виховання і спорту, що на методологічному, теоретичному та методичному рівнях визначають концептуальні засади вдосконалення педагогічної системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах, розвитку їхньої мотивації, формування професійної компетентності й основ педагогічної майстерності.

Сформульовані висновки у повній мірі відображають зміст проведених досліджень і відповідають завданням.

Результати дослідження носять об'єктивний характер, проводились на базі п'яти ВНЗ галузі ФКиС Західного регіону України (Дрогобицький державний педагогічний університет, Івано-Франківський коледж фізичного виховання, Львівський державний університет фізичної культури, Прикарпатський національний університет, Ужгородський національний університет). Розрахована репрезентативна чисельність учасників становила 762 студентів (380 експериментальна та 382 – контрольна група. Також в науково-дослідній роботі взяли участь 94 викладача, із них 48 – експериментальна та 46 – контрольна група.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 50 наукових і науково-методичних публікаціях, із них 32 одноосібних, у тому числі: монографія, 4 посібники, 4 програми, 1 концепція, 29 статей (із них 15

одноосібних) у провідних наукових фахових виданнях, 4 – у закордонних періодичних виданнях, 1 стаття у збірнику наукових праць, 6 матеріалів конференцій. Загальний обсяг особистого внеску становить 73,3 авт. арк.

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Завдання дослідження:

1. Визначити й обґрунтувати методологічні засади проблеми професійної підготовки вчителів фізичного виховання.
2. З'ясувати педагогічну сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання.
3. Розробити діагностичний інструментарій оцінювання професійної підготовки та виявити сучасний стан готовності майбутніх учителів фізичного виховання.
4. Визначити, схарактеризувати та дослідити основні чинники професійного розвитку особистості вчителя фізичного виховання.
5. Побудувати й експериментально перевірити модель системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ.
6. Виокремити й обґрунтувати психолого-педагогічні умови вдосконалення підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в освітньому процесі ВНЗ.
7. Розробити концепцію професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.
8. Запропонувати методику та технологічне забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання і перевірити їх ефективність у ВНЗ.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – теоретичні та методичні засади системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до педагогічної діяльності.

Методи дослідження становлять наукові положення *праксеології* як теорії діяльності, що розглядає найбільш загальні принципи і шляхи підвищення ефективності професійних дій, закономірності й умови доцільної, раціональної діяльності педагога; *феноменології* як методу аналізу свідомості педагога; *гуманістичної парадигми* філософії освіти як методологічного орієнтиру модернізаційних процесів в освіті; філософії *синергетики* – теорії самоорганізації, що передбачає відкритість освітнього процесу та готовність педагогів до розвитку та реорганізації; методологічні

підходи: *системний* щодо конструювання та вивчення складних динамічних об'єктів професійної підготовки; *особистісно орієнтований*, що визначає необхідність формування особистісних і професійних якостей вчителя; *діяльнісний* – спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок студентів; *полісуб'єктний*, що передбачає рівноправну взаємодію викладачів і студентів у процесі професійного розвитку; *компетентнісний*, що зміщує акценти освіти на формування в майбутніх фахівців здатності виконувати продуктивну діяльність, а також цілісний, технологічний, інтегративний, інноваційний; теорії розвитку та саморозвитку професійних якостей особистості; сучасні дидактичні підходи до змісту, методів і технологій навчання.

Наукова новизна полягає в тому, що: *вперше розроблено* систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ, що інтегрує цільовий, змістовий, аналітично-проектувальний, методико-технологічний і контрольнo-діагностичний складники освітнього процесу, котрі взаємодіють і утворюють освітнє середовище вищого навчального закладу; створено й апробовано модель і розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання; на основі виявлених зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на професійний розвиток особистості, обґрунтовані психолого-педагогічні умови вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах (цілеспрямована мотивація студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності; поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з педагогічних дисциплін; комплексне системно-цільове проектування професійної підготовки; застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності вчителя); *удосконалено* методику та технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання; *конкретизовано* педагогічну сутність професійної діяльності та професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання, діагностичний інструментарій оцінювання ефективності підготовки майбутніх учителів фізичного виховання; *подальшого розвитку одержали* базові поняття дослідження: фізична культура, фізичне виховання, професійна підготовка студентів у ВНЗ галузі ФКиС, готовність до професійної діяльності, професійна спрямованість, професійна компетентність майбутнього вчителя фізичного виховання.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому та ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків,

списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 629 сторінок, із них 503 – основного тексту, 12 додатків на 44 сторінках. Робота містить 19 таблиць на 9 сторінках, 22 рисунки на 9,5 сторінках. Список використаних джерел містить 777 найменувань, з них 30 – іноземними мовами.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває основні положення дисертації.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, розкривається стан наукової проблеми, методологія дослідження, мета, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, окреслені наукова новизна, теоретична та практична значущість одержаних результатів, особистий внесок автора та дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання як педагогічна проблема»** розкриваються особливості розвитку вищої освіти у галузі фізичної культури і спорту у контексті ідей гуманістичної освітньої парадигми. Автором відзначено сучасні підходи у підготовці майбутніх учителів фізичного виховання, серед яких – оновлення освітніх стандартів, модернізація цілей, змісту, форм і методів психолого-педагогічної підготовки, застосування інноваційних форм та методів навчання.

Особлива увага в даному розділі приділяється визначенню методологічних засад проблеми підготовки вчителів фізичного виховання, розкрито наукові ідеї, які впливають на підготовку фахівців галузі ФКіС, основоположні принципи.

Проблема дослідження розглянута на чотирьох методологічних рівнях: філософсько-методологічному, загальнонауковому, педагогічному рівнях, які стосуються безпосередньої підготовки вчителів фізичного виховання.

Аналіз наукових робіт у галузі ФКіС дозволив визначити основні напрями дослідження педагогічної системи, які сприяють вдосконаленню професійної підготовки вчителів фізичного виховання, а саме: організаційно-педагогічні аспекти; багаторівнева підготовка фахівців; особистісно орієнтоване навчання; розроблення окремих складових професійно-педагогічної підготовки; допрофесійна підготовка; використання національних традицій; вихована робота зі студентами; удосконалення методики підготовки; розроблення психолого-педагогічних засад професійної освіти; оновлення змісту спортивної та загально педагогічної підготовки; формування професійної компетентності та готовності вчителя; формування педагогічної майстерності, професійної культури і творчості майбутнього вчителя; упровадження ІКТ у навчання; удосконалення системи

самостійної роботи студентів; підготовка до науково-педагогічної роботи; удосконалення системи контролю й управління освітнім процесом тощо.

Автором зроблено аналіз базових понять дослідження, таких як культура, педагогічна культура, фізична культура, фізичне виховання, фізична підготовка, фізкультурна освіта, вища освіта в галузі фізичної культури і спорту (ФКіС), професійна спрямованість, педагогічна діяльність, загально педагогічна підготовка, педагогіка, педагогіка фізичної культури, педагогічна технологія, педагогічна майстерність.

Питання обґрунтування наукових засад унормування й уніфікації психолого-педагогічної термінології мають важливе значення для визначення основних сторін, властивостей та зв'язків освітніх явищ, наукових знань та узагальнення педагогічного досвіду.

У другому розділі **«Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»** розглянуті питання щодо педагогічної сутності професійної компетентності вчителя фізичного виховання. Якісна підготовка майбутніх учителів фізичної культури неможлива без усвідомлення студентами основ педагогічної діяльності, належного ставлення до освітньої практики, тому формування професійно-педагогічної компетентності має відбуватися на основі глибокого розуміння сутності діяльності компетентності вчителя. Виявлено структурні (загально-психологічна, фізкультурно-спортивна, соціально-педагогічна, навчально-методика, індивідуально-особистісна) і функціональні (мотиваційно-педагогічний, когнітивно-педагогічний, конструювально-педагогічний, організаційно-педагогічний, педагогічно-технологічний, педагогічно-рефлексивний) компоненти професійної компетентності вчителя фізичного виховання.

Автором проаналізовано зовнішні і внутрішні чинники професійного розвитку особистості вчителя фізичного виховання. Особистісними є внутрішні чинники підвищення якості суб'єктів навчання – чинники розвитку особистості вчителя та особистості студента. Як основний чинник розвитку вчителя фізичного виховання виділяється професійна спрямованість.

Визначення сукупності і цільових завдань структурних компонентів освітньої системи дозволило науково обґрунтувати та побудувати компетентісно орієнтовану структурно-функціональну модель системи професійної підготовки вчителів фізичного виховання у ВНЗ, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: концептуально-цільового, проектувального, організаційно-технологічного та контроль-коригувального. Розроблена модель включає структури (мету, принципи,

методологічні підходи, структуру професійної компетентності вчителя, стани професійної підготовки, рівні підготовленості) та функціональні (завдання, функції педагогічної освіти, психолого-педагогічні умови вдосконалення та методи професійної підготовки, систему оцінювання підготовленості майбутніх вчителів). Важливим є те, що модель спрямована на комплексне забезпечення ефективності освітньої діяльності на основі реалізації інноваційного освітнього середовища.

На основі факторного аналізу чинників, які впливають на освітній процес, обґрунтовано психолого-педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. До них віднесено: цілеспрямована мотивація студентів і викладачів до навчання та педагогічної діяльності; поглиблення змісту професійно спрямованого навчання з психологічних і педагогічних дисциплін; комплексне системно-цільове проектування професійної підготовки; застосування інноваційних технологій, спрямованих на розвиток педагогічної майстерності вчителя.

Реалізація запропонованих психологічних умов сприяє підвищенню якості освіти.

У третьому розділі **«Стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»** представлено методи та методики щодо діагностики стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, а також критерії та показники, призначені для оцінювання рівня сформованості компонентів компетентності у студентів і для ефективності педагогічної діяльності викладачів. Автор розглядає три рівня сформованості професійної компетентності майбутніх учителів фізичного виховання: репродуктивно-адаптивний (низький), нормативно-функціональний (середній), системно-функціональний (високий). Викладачів поділено на п'ять рівнів (дуже низький, низький, середній, високий, дуже високий), котрі відрізняються професійною майстерністю, особливостями мотивації, професійною спрямованістю, системою професійно важливих якостей, ставленням до освітньої діяльності та педагогічних інновацій.

Важливим показником мотиваційно-педагогічної компетентності в підготовці майбутніх учителів фізичного виховання є сформований у фахівця оптимальний мотиваційний комплекс. Критерії ефективності розподілено на 2 групи: внутрішні і зовнішні.

До зовнішніх критеріїв належить: думка студентів та рівень успішності студентів. Запропонована критеріальна система дає змогу виявити результативність освітнього процесу, оцінити ефективність діяльності суб'єктів навчання щодо формування оптимальної професійно-педагогічної мотивації, належного рівня професійної підготовленості випускників,

ступеня їхньої адаптації та соціалізації, визначити загальний ефект від упровадження запропонованих інновацій.

В роботі представлено аналіз підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту для визначення проблем професійної підготовки у зарубіжних ВНЗ. З'ясовано, що значна увага приділяється дисциплінам науково-природничої, професійної та практичної підготовки. У більшості країн відзначається значна тривалість педагогічної практики, на відміну у ВНЗ України. В українських ВНЗ спостерігається значне зменшення часу на дисципліни психолого-педагогічного циклу. Порівняльний аналіз показав, що застосування прогресивних ідей підготовки фізкультурно-педагогічних кадрів за кордоном в національній освіті дозволить підвищити рівень компетентності майбутніх педагогів їх готовності до педагогічної діяльності.

Для визначення шляхів підвищення якості підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання здійснено дослідження ефективності освітнього процесу, яке показало існування наступних недоліків: недостатню ефективність загального виховання у ЗНЗ; структура змісту освіти не формує належної професійно-педагогічної компетентності в молодих учителів; у більшості студентів відсутній стійкий інтерес до професії та чіткі професійні наміри. Отож, традиційне навчання у ВНЗ не створює передумов для належного рівня професійної мотивації та не забезпечує зростання суб'єктивної активності студентів, не сприяє формуванню активної особистості вчителя. Це призводить до низької результативності освітнього процесу у ЗНЗ.

До основних шляхів вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання віднесено: мотивація студентів і викладачів щодо розвитку педагогічних здібностей; коригування структури і обсягу змісту навчання, вдосконалення методів і технологій формування професійно-педагогічних компетентностей; створення позитивного психологічного клімату; розвиток рефлексії студентів і викладачів щодо готовності до реалізації сучасних концепцій та інноваційних технологій навчання. Розв'язання даних завдань залежить від подальшої модернізації системи підготовки кадрів.

Визначення особливостей методики професійно-педагогічної підготовки показало, що це поетапна діяльність науково-педагогічних працівників і включає мотивацію та допомогу студентам у самопізнанні своїх здібностей до професійно-педагогічної роботи; оволодіння знаннями з педагогічної теорії; формування педагогічних умінь у процесі самостійного розв'язання педагогічних завдань; реалізацію здобутих знань, умінь і навичок у практичній діяльності з метою одержання первинного досвіду роботи за

фахом, а також виховання в них професійно важливих якостей, установок, ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя.

Важливим напрямом дослідження є визначення структурних складових професійної компетентності вчителя фізичного виховання. Відповідно до розробленої концепції методика професійно-педагогічної підготовки включає наступні компоненти: мотиваційно-рефлексивний, змістовий, технологічно-проектувальний, організаційно-оперативний, які формуються комплексно і залежить від рівня педагогічної майстерності викладача.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичного виховання обумовлюється високим рівнем професійної мотивації та підвищеної активності студентів.

Вивчення професійної мотивації та педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів галузі ФКіС засвідчило таке: для більшої частини викладачів характерне домінування зовнішньої організованої позитивної мотивації професійно-педагогічної діяльності; викладачі з дуже високою оцінкою складають 20,3% від загальної кількості. У 77,1% з них найбільш значимими є внутрішні мотиви діяльності, внаслідок чого вони досягають кращих результатів у роботі; значній частині викладачів притаманно завищувати самооцінку ступеня сформованості у себе педагогічних умінь, що не сприяє їхній діяльності; задоволеність викладачів професійною діяльністю значно впливає на її ефективність, однак лише 27,5% мають високий ступінь задоволеності.

Аналіз отриманих даних дозволив зробити висновок про необхідність розроблення єдиної моделі та організації системної роботи щодо формування професійно-педагогічної компетентності у взаємодії «викладач-студент».

У четвертому розділі **«Методичні аспекти системи професійної підготовки студентів ВНЗ галузі фізичної культури і спорту»** розкриваються сучасні педагогічні та методичні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання.

Визначено найбільш значущі положення, щодо процесу підготовки учителів фізичного виховання, а саме утвердження особистісно орієнтованої, гуманістичної парадигми освіти; завдання поступового входження вітчизняної вищої школи в європейський і світовий освітній простір; зміна концептуальних засад розвитку фізичної культури і спорту; сучасні ідеї та концепції педагогічної освіти. Вдосконалення навчання педагогів потребує поєднання освітніх інновацій, спрямованих на розв'язання найбільш гострих проблем, з орієнтацією на споконвічні цінності, національні традиції. Серед педагогічних і методичних підходів слід визначити наступні: компетентнісна зорієнтованість; багаторівневість; професійна спрямованість; педагогічна

вмотивованість; контекстне навчання; інтегративність професійної освіти; керівна роль викладача; інформатизація професійної освіти.

Для вдосконалення педагогічної освіти у ВНЗ галузі фізичної культури і спорту автором розроблена концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Система професійно-педагогічної освіти є цілісною, що спонукає до розгляду та розв'язання проблем підготовки в контексті сучасних тенденцій розвитку галузі фізичної культури і спорту.

Слід зазначити, що серед основних тенденцій підготовки майбутніх учителів фізичного виховання є наступні: розвиток мотиваційно-ціннісного ставлення до професійно-педагогічної діяльності; поглиблення взаємозв'язку із загальнонауковою та спортивно-спеціалізованою підготовкою; міждисциплінарна та внутрішньо дисциплінарна інтеграція, комплексне використання нових педагогічних, у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій, створення єдиного інформаційно-освітнього простору.

В даному розділі значна увага приділяється технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Технологічне забезпечення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання включає комплекс педагогічних технологій: особистісного та професійного розвитку (розвивальні, інтерактивні, імітаційно-ігрові, тренінгові тощо); повного засвоєння знань (індивідуального навчання, самонавчання та самовиховання); інформаційно-комунікаційні (комп'ютерного орієнтованого навчання, електронні освітні ресурси, Інтернет-ресурси, засоби дистанційного навчання тощо); пошуково-дослідницькі (проблемного навчання, проектного навчання, науково-дослідної роботи); контекстного навчання, що інтегрують упровадження всіх інноваційних технологій і освітньому процесі ВНЗ, цілісно моделюють майбутню діяльність учителя фізвиховання.

У п'ятому розділі – **«Експериментально-дослідна перевірка ефективності системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання»** детально розкривається організація та методика проведення експериментальної роботи, етапи її проведення та результати впровадження системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Експериментальна частина дослідження передбачала впровадження запропонованих інновацій у практичну діяльність, а також перевірку гіпотез щодо їх ефективності.

Підвищення рівня особистісно-професійного розвитку майбутніх учителів відбулось на основі реалізації контекстного навчання педагогічних дисциплін яке впливає на активність особистості в освітньому процесі, включенням у послідовне розгортання освітньої діяльності, оволодінням соціально-педагогічною стороною професії вчителя; розвитком професійної мотивації; залученням до самостійного вирішення педагогічних ситуацій, розв'язання практично орієнтованих проблем і завдань.

Аналіз результатів експериментального дослідження здійснювався на основі оцінювання сформованості компонентів професійної компетентності студентів та діяльності викладачів.

Аналіз результатів дослідження свідчить про ефективність реалізації запропонованих заходів щодо удосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Так у більшості студентів експериментальної групи визначено середній і високий рівні всіх компонентів професійно-педагогічної компетентності. Також спостерігається підвищення мотивації, спрямованості на освітню діяльність, задоволеності своєю роботою, рівня педагогічної майстерності викладачів. Це зумовило підвищення їхньої здатності виконувати професійно-педагогічну підготовку студентів і сприяло підвищенню рівня компетентності випускників ВНЗ галузі ФКиС – учителів фізичного виховання. Розрахунки ефективності професійної підготовки, статистично перевірені за допомогою t-критерію підтверджують цей висновок. Різниця коефіцієнтів ефективності навчання, що характеризують загальний рівень системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у ВНЗ галузі ФКиС, в експериментальній групі в порівнянні з контрольною, становить після першого зрізу – 0,11 (5,3 %), після другого – 0,23 (10,8 %) і в підсумку – 0,33 (14,7 %).

Таким чином, можна зробити висновок, що на методологічному, теоретичному, науково-методичному та технологічному рівнях вирішена проблема дисертаційного дослідження – вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію, слід відзначити окремі недоліки та зауваження:

1. На сторінці 30 автор виокремлює сучасні парадигми освіти, роблячи посилання на літературні джерела 2009 р. На наш погляд, необхідно було б зробити аналіз ключових засад сучасної освіти у відповідності до нормативних документів останніх років.

2. На сторінці 108 зазначаються основні вимоги до рівня підготовленості випускників за спеціальністю «Фізична культура і спорт» (код 017), але підготовка вчителя здійснюється за спеціальністю 014.11 «Середня освіта (фізична культура)», тому згідно з даною спеціальністю вимоги інші.

3. У розділі 3.3 аналіз підготовки майбутніх учителів фізичного виховання необхідно було б розглянути в контексті до сучасних вимог згідно з концепцією проекту «Нова українська школа».

4. На наш погляд, не коректно використовується термін «студенти мали близькі показники, їх було об'єднано в одну групу» (сторінка 138). Об'єднання студентів здійснюється на основі показника t-критерію Стьюдента, який свідчить, мають студенти або ні достовірні відмінності.

5. В розділі 1.4. «Дефінітивний аналіз базових понять дослідження» серед наукових джерел (сторінка 81), в яких представлені основні педагогічні поняття у сфері ФКіС відсутній базовий підручник, яким користуються всі ВНЗ України під ред. Круцевич Т.Ю. (2012), в якому трактовка понятійного апарату представлена, виходячи з сучасних уявлень теоретичних основ фізичного виховання.

6. Доцільно було б у розділі 4.4 «Інноваційні технології у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів фізичного виховання» представити наукові дослідження, які стосуються реалізації сучасних педагогічних і інноваційних технологій у професійній підготовці вчителів фізичного виховання.

7. Деякі пропозиції автора стосовно корегування назв дисциплін є суперечливими. Наприклад дисципліни «Олімпійський і професійний спорт» і «Дитячий та юнацький спорт» різні за змістом і ціллю, слід відзначити, що в навчальних планах більшості ВНЗ сфери ФКіС представлені обидві дисципліни. Але для вчителя фізичного виховання доцільно викладати «Теорію і методику дитячого та юнацького спорту».

8. На сторінці 364 представлені рекомендації щодо змін у навчальних планах підготовки вчителя фізичного виховання. Тому виникає питання, як це узгоджується з представленим новим проектом стандартів спеціальності 014.11 «Середня освіта (фізична культура)»?

9. На сторінці 455 представлена достатньо прогресивна система стимулювання професійно-педагогічної діяльності викладачів. Але необхідно було б уточнити в яких ВНЗ України вона була впроваджена?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота «Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах» Степанченко

Наталії Іванівни має достатнє теоретичне й практичне значення і є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову проблему – вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

За актуальністю порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертація Степанченко Н.І. відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор, проректор з наукової діяльності
Дніпропетровського державного інституту
фізичної культури і спорту

Н.В. Москаленко

Підпис Москаленко Н.В. засвідчую:
начальник відділу кадрів

Л.Г. Полякова